

In naam van de rechtvaardigheid

Raffaele Cantone

In naam van de rechtvaardigheid

De strijd van een rechter tegen de camorra

Vertaald uit het Italiaans door Dorette Kromodikoro-Zwaans
en Karoline Sabbatino-Heybroek

Lebowski, Amsterdam 2009

Oorspronkelijke titel: *Solo per giustizia*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Mondadori, 2008

© Raffaele Cantone

© Vertaling uit het Italiaans: Dorette Kromodikoro-Zwaans
en Karoline Sabbatino-Heybroek

© Nederlandse uitgave: Lebowski, 2009

Omslagontwerp: René Abbühl, Amsterdam & DPS

Zetwerk: Michiel Niesen, Amsterdam

Foto omslag: © Guy Cali/Corbis

Foto achterzijde: © Stefania D'Allesandro

ISBN 978 90 488 0175 6

NUR 305

www.lebowskipublishers.nl

www.crimedelacrime.nl

Lebowski is een imprint van Dutch Media Uitgevers bv

Mixed Sources

Productgroep uit goed beheerde bossen
en andere gecontroleerde bronnen
www.fsc.org Cert no. SGS-COC-001256
© 1996 Forest Stewardship Council

*Aan Rosanna, Claudia en Enrico
Aan mijn moeder en
aan mijn vader
die zeker van daarboven naar me kijkt*

Op mijn bureau staat een grote doos. Ik moet hem vullen met al mijn spullen die nog in dit kantoor liggen. Ik ben nu bezig mijn agenda's en emblemen erin te doen, onderscheidingen die verschillende leidinggevenden van de carabinieri, de politie en de *finanza*, de financiële recherche, me in de loop der jaren hebben geschonken. Het zijn een soort trofeeën, zodat iedereen die het kantoor van de officier van justitie binnenkomt, kan zien dat samenwerking met deze ordehandhavers waardering oplevert en vaak ook tot onmisbare vriendschappen leidt, die dit werk menselijker maken. Ik ben aan sommige van deze emblemen bijzonder gehecht en vooral aan die ene, waarop half over elkaar heen de lachende gezichten van Falcone en Borsellino staan afgebeeld. Het was een cadeau van de carabinieri van Mondragone. Ik zal een mooi plekje uitzoeken op mijn nieuwe kantoor in Rome om hem op te hangen, ook al zal ik daar geen personen ontvangen en zullen alleen ikzelf en een paar toevallig binnenlopende collega's hem zien.

‘Dottore,’ vanuit de deuropening hoor ik een stem, ‘als u het prettig vindt kan ik nog even blijven om u te helpen.’

‘Dank u wel, sergeant Iacono, maar dat is niet nodig.’

Terwijl ik die woorden uitspreek, houd ik even op met opruimen. Vijf jaar lang heeft deze Siciliaanse carabinieri uit Vittoria letterlijk aan mijn zijde gewerkt en ik kom er nu pas achter dat ik hem nog steeds bij zijn militaire rang noem en niet bij zijn voornaam Giancarlo.

Hij kwam hier om een andere onderofficier te vervangen – met wie het niet zo goed klikte – en om het team aan te vul-

len. Luigi Ventriglia, een afgevaardigde van de finanza, maakte er al deel van uit. Hij heeft bijna tien jaar met me samengewerkt en is in die periode een expert geworden in het analyseren van computergegevens.

Ik kende Iacono al van gezicht voordat hij me werd toegewezen. Ik was hem vaak tegengekomen in het bijkantoor van de assistent-officier van justitie, maar had hem aangezien voor een administratief medewerker. Ik had niet gedacht dat hij bij de politie zat. Hij bleek niet alleen een zeer bekwaam rechercheur te zijn, maar ook iemand aan wie je zo gewend raakt dat je niet meer zonder hem kunt. Hij stond dag en nacht klaar; als ik dienst had was hij zelfs op zondag op kantoor.

Mannen zoals Iacono, van wie ik als rechter er velen heb leren kennen, vormen de onzichtbare maar onwrikbare ruggengraat van dit land.

‘Ga toch in elk geval vandaag vroeg naar huis, sergeant. Nog even en dan ga ik ook.’

Iacono omhelst me ten afscheid. We bedwingen onze emoties, maar we kennen elkaar al zo lang, dat die enigszins vormelijke woorden en gebaren die we uitwisselen, onze gevoelens niet kunnen verhullen. Gisteren hadden we een afscheidsfeestje op de afdeling van de regionale antimaffiadienst, de DDA, met de openbaar aanklager, de adjuncten, een groot deel van de vervangers, de administratief medewerkers en leden van het politiekorps. Zelfs de procureur-generaal was gekomen. Ik kreeg een prachtig schilderij van de Golf van Napels. Toch voelde ik me op dat moment niet emotioneel, misschien omdat ik me geneerde in het bijzijn van mensen die ik niet goed kende.

Er schoot wel een brok in mijn keel toen ik afscheid nam van mijn secretaresses die, toevallig, allebei Rosaria heten. Zonder hun dagelijkse bijdrage had ik dit werk niet al die jaren kunnen doen.

Morgen zal de hele staf aan een andere rechter worden toege-

wezen en zal ik mijn kantoor op de elfde verdieping in het gebouw van het Openbaar Ministerie niet meer hebben. Een zeer comfortabel kantoor, stukken beter dan het gemiddelde kantoor van het Openbaar Ministerie.

Dit ongewoon ruime vertrek is dus nog maar een paar uur van mij. Er staan een groot, klassiek, houten bureau, een bankje en twee fauteuils, die helaas bijna altijd bedolven waren onder papieren en dossiers. Vanuit de twee grote vensters, die beide alleen op een kiertje open kunnen, is in de verte de Vesuvius te zien. Dichterbij liggen enkele ijzeropslagplaatsen waar het altijd een rotzooi is, de volkswoningen van Poggioreale en een onaf betonnen bouwsel dat misschien een sportschool moest worden of een multifunctioneel centrum, maar dat nu onderdak verschaft aan junks en illegalen.

Iedere ochtend voordat ik me op mijn papierwinkel stortte, bleef ik even naar buiten staan kijken om te zien of er iets nieuws te ontdekken viel. Ik werd vaak overvallen door de gedachte dat het uitzicht voor me een soort spiegel was van deze vreemde stad, die samen met de beroemde vulkaan op de achtergrond en de verloedering hierbeneden wel een ansichtkaart leken.

Toen hij wegging zei Iacono meerdere keren: 'We zullen het niet snel weer zo goed krijgen als bij u, dottore,' en ik weet dat hij dat niet alleen uit beleefdheid zei. Dat ik even later ook naar huis zou gaan, was niet waar. Nu ik alleen ben, stop ik even met het opruimen, dat nog veel tijd in beslag zal nemen. Ik moet nog vele dozen vullen met de spullen die ik mee naar huis wil nemen.

Ik belde mijn vrouw, die me sinds enkele dagen afwezig rond ziet lopen om te zeggen dat ik lang op kantoor zou blijven; misschien wel de hele nacht.

Rosanna vond dat niet leuk. Even later begreep ze het, zoals altijd. Ze begreep dat ik het nodig had om alleen te zijn en na te

denken en de balans op te maken op dit moment van overdracht. De laatste periode was in een sneltreinvaart voorbijgevlogen en er was geen tijd geweest bij te komen, om te zien welke richting ik uitging.

‘Ik blijf op kantoor slapen,’ zei ik grappend tegen haar, als reactie op de vele keren dat zij dat verbitterd of ironisch had voorgesteld als ik weer eens te laat kwam, maar vooral wanneer ik heelhuids was thuisgekomen maar mijn hoofd op kantoor had laten liggen.

Ik voegde eraan toe dat ik later de kinderen zou bellen om ze welterusten te wensen.

Aan Claudia en Enrico kon ik mijn afwezigheid verklaren door te zeggen dat ik moest overwerken. Ze zouden het jammer vinden maar niet zo verbaasd zijn. Het kwam wel vaker voor, hoewel niet regelmatig, dat ik ’s nachts niet thuis kwam.

Claudia, Enrico en Rosanna waren voor mij de belangrijkste reden geweest om iets eerder met mijn werk te stoppen dan de volle acht jaar bij de antimaffia, het maximum voor een rechter. Ik zag ze te weinig en vooral zag ik ze te vaak maar half, met de telefoon die altijd dreigde over te gaan en met mijn hoofd bij mijn onderzoeken. Daarbij komt nog de bijzondere omstandigheid die nu al een tijd op mijn gezin drukt. Het leven met persoonsbeveiliging.

Ik leef er al zolang mee dat ik me niet meer onmiddellijk kan herinneren wanneer het is begonnen. Bovendien was het geen plotselinge verandering, want al voordat ik bij de antimaffia kwam werden er beschermende maatregelen genomen, hoewel die veel lichter waren. Mijn leven met beveiliging begon in 1999 en nu ik merk dat het me moeite kost om het exacte moment vast te stellen, begrijp ik hoe normaal iets kan worden, als je er eenmaal aan gewend bent. Bijna tien jaar en vanaf 2003 met volledige beveiliging, dag en nacht. Ik begon toen mijn onderzoek

naar de clans in de kuststreek tussen Caserta en Napels en enkele belangrijke 'spijtoptanten' zoals Augusto La Torre, de boss van Mondragone. Eerst kreeg ik de Mondragonesi en daarna de Casalesi, het machtigste kartel van de streek. Ze worden 'de mafia van Caserta' genoemd vanwege hun uiterst rigide hiërarchie en omdat ze een zeer uitgestrekt territorium domineerden. De klassieke Napolitaanse camorra heeft daarentegen een veel losere structuur en kleine gebieden in zijn macht. Het beschermingsniveau voor mij en mijn familie werd zo ver opgeschroefd dat ik de strengst bewaakte rechter van de provincie Napels werd. Vanaf 2006, nadat ik te weten kwam dat er een aanslag op mij gepleegd zou kunnen worden, mogelijk met explosieven, reisde ik met twee gepantserde auto's en vijf gewapende mannen. Het was een direct gevolg van het werk dat ik deed en ik kon de psychologische druk ervan zonder al te veel problemen verdragen. Maar nu was er al een tijd ook al vierentwintig uur per dag bewaking voor ons huis en stonden agenten in burger voor de ingang van Claudia en Enrico's school. Ik begon me dan ook steeds vaker af te vragen hoe een jochie van negen en een meisje dat binnenkort naar de middelbare school gaat normaal kunnen opgroeien en een dagelijks leven leiden dat zo veel mogelijk gelijk is aan dat van hun leeftijdsgenootjes, zonder het vooruitzicht zich vrij te kunnen bewegen, vrienden te kunnen hebben om mee te spelen of te studeren? Hoe lang zou mijn vrouw, die me altijd heeft bijgestaan, dit bestaan met steeds meer angst en beperkingen nog vol kunnen houden? En heb ik, met al mijn plichtsgevoel en passie voor mijn werk, wel het recht om hen met mijn keuzes op te zadelen? Want juist zij hebben ervoor gezorgd dat ik al deze jaren de warmte heb gekend van een familie, met de genegenheid, vreugde en ook de beslommeringen die daarbij horen. Hoe zou mijn leven er zonder hen hebben uitgezien?

Na het telefoontje met Rosanna liet ik de bewaking weten dat ik op kantoor zou blijven. De hoofdbewaker, Franco, een Sardijnse sergeant van de finanza, leek ietwat onthutst. Ik legde uit dat ik wat dossiers wilde bijwerken en op orde brengen voordat ik ze aan mijn opvolger zou overdragen. Ik zou met de dienstdoende ploeg van de volgende dag naar huis gaan. Hij en de andere drie leden van de ploeg kregen vrijaf. Zoals vaak het geval was als ik op kantoor moest blijven, vroeg ik hun eerst nog een panino met ham en mozzarella en een fles water voor me te kopen.

Nadat ik nog wat spullen heb ingepakt, ga ik een kop koffie halen uit de automaat op dezelfde etage als mijn kantoor. De koffie is niet veel soeps, vooral niet voor Napolitaanse begrippen, maar op dit uur van de dag is er niets anders en ik moet het er maar mee doen.

Zoals gewoonlijk tref ik er wat justitiële politieagenten van de afliuisterafdeling die even pauzeren. Er zijn er een paar bij die ik ken en ik meng me in hun gesprek terwijl we op de koffie wachten. Een van hen, een inspecteur van politie, weet dat ik wegga en hij herinnert zich een zaak over brommerheling die we samen hebben gedaan toen ik bij het parket van het kanton-gerecht zat, alweer bijna vijftien jaar geleden. Hij feliciteert me met mijn nieuwe baan en zegt dat het beter is zo nu en dan van baan te veranderen en dat het werktempo op het parket niet eeuwig vol te houden is.

De anderen, die me niet kennen, feliciteren me ook; ik bedank ze, drink mijn bekertje leeg en loop terug naar mijn kamer. De woorden van de inspecteur klinken nog na in mijn oren.

Ik bedenk dat zijn opmerkingen, die het werk bij de DDA gelijkstellen aan iedere andere willekeurige stressvolle baan, vreemd zullen klinken in de oren van wie niet thuis is in deze wereld. Ik heb vaak gemerkt dat mensen van buiten het vak geneigd zijn te denken dat iemand met mijn soort werk gedreven wordt door een heilig vuur of tenminste door een sterke,

lang gekoesterde roeping, daterend van misschien nog wel voordat hij zich inschreef bij de universiteit. Maar de werkelijkheid is gecompliceerder en anders en soms kan de antimaffia gewoon een carrièrekeuze zijn. Bovendien hangt de manier waarop er invulling aan het werk wordt gegeven af van de capaciteiten en nauwgezetheid van de rechter. En ik moet toegeven dat het bij mij, hoe moeilijk het ook voor me is om me los te maken van dit kantoor en van alles wat ik er heb meegemaakt, het niet ging om een echte roeping. Ik ben hier beland als gevolg van een aantal keuzes en – waarom eigenlijk niet – ook een beetje door toeval. Als ik dus nu probeer om stap voor stap van het begin af te vertellen hoe je ertoe komt om dit soort werk te doen, dan doe ik dat enerzijds om dit afscheid voor mezelf makkelijker te maken, en anderzijds om te laten zien dat sommige taken helemaal niet door voorvechters van de rechtspraak worden uitgevoerd, die in een ongelijke strijd tussen goed en kwaad zijn verwickeld. Zij verlaten zich op de deskundigheid, verantwoordelijkheid en op het vermogen te werken van mensen die voor het merendeel doodnormaal zijn en er niet op uit zijn een held te worden. Ik doel op al die mensen die samen de Italiaanse antimaffia vormen: mensen als Iacono, Ventriglia, de jongens van de beveiliging, veel rechters, leden van de finanza, politieagenten en carabinieri. Eerlijke en gewone mensen zoals ikzelf ook denk te zijn.

Ik heb de afgelopen tijd erg hard gewerkt om de nog lopende zaken af te sluiten of ze in ieder geval zo achter te laten, dat degene die ze overneemt niet al te veel problemen ondervindt. Het is een goede manier om de storende lege uurtjes bij justitie zo te vullen en bovendien wil ik zo min mogelijk onaf achterlaten. Al realiseer ik me dat dat maar deels mogelijk zal zijn. In ieder geval is het een uitstekend middel om niet te veel stil te hoeven staan bij de komende veranderingen.

Precies op mijn laatste middag heeft Rosaria, die van een secretaresse een echte vriendin en onmisbare hulp is geworden, voor ze naar huis ging nog snel een laatste verzoek tot voorlopige hechtenis ingediend. Het ging om het staartje van een proces waarvan het grootste deel maanden geleden al was afgerond.

De drievoudige moordzaak dateerde van een jaar voor mijn aantreden als officier van justitie. De moorden hadden plaatsgevonden in Villaricca, dat grenst aan Giuliano, waar ik ben opgegroeid en ik indertijd nog woonde. Villaricca had uit de tijd dat het nog autonoom was een bijzondere bijnaam overgehouden, Panecuocolo, bakkertje. Misschien vanwege de oude broodbaktraditie.

Door de wildgroei aan nieuwbouw in Giuliano was Villaricca een soort enclave geworden met vage gemeentelijke grenzen. Het kon zomaar zijn dat in dezelfde straat het ene trottoir bij de gemeente Giuliano hoorde en het trottoir aan de overkant bij de gemeente Villaricca. Wij uit Giuliano voelden ons dan ook volledig gerechtigd dat laatste deel ook tot ons dorp te rekenen. Veel van mijn vrienden en kennissen woonden in een deel dat

officieel bij Villaricca hoorde, maar gingen er als vanzelfsprekend vanuit dat ze uit Giuliano kwamen.

Waarschijnlijk zou me niets bij zijn gebleven van de drievoudige moord, als die niet praktisch in mijn woonplaats was gepleegd en als die niet nog gewelddadiger en spraakmakender was geweest dan de vele camorra-aanslagen die Napels en omgeving nog steeds bloedrood kleuren. Van de drie slachtoffers was een zekere Domenico Tambaro, ook wel ‘Mimmuccio’ genoemd, het meest bekend. Enkele vrienden met wie ik vaak ’s avonds naar de piazza in het centrum ging, vertelden me dat hij een belangrijke figuur was, die in Toscane gewoond had, maar sinds kort terug was in Villaricca. Hij had boss willen worden om zo mee te kunnen profiteren van de schrikbarende nieuwbouwontwikkelingen. Zijn rivalen hadden dat blijkbaar niet kunnen waarderen. Er werd nog een paar dagen over de slachting nagepraat, maar daarna sloeg iedereen, ikzelf ook, het voorval op in zijn geheugen onder de rubriek ‘territoriumstrijd’, waaraan wij treurig genoeg inmiddels gewend waren geraakt.

Achteraf bezien was deze moord anders dan andere aanslagen. Hij was gepleegd op een novemberdag in 1990, rond lunchtijd en midden in het centrum. Eén van de kranten had de hoeveelheid kogels ‘verbijsterend’ genoemd en berichtte dat het een waar commando betrof van minstens vijf of zes man dat de dodelijke kogelregen had afgevuurd.

Een flink aantal jaren later kreeg ik opnieuw te maken met de drievoudige moord van Villaricca. Ik was toen al geruime tijd werkzaam voor de regionale antimaffiadienst en had de criminaliteit in de omgeving van Caserta in mijn takenpakket. Op een gegeven moment sprak ik toevallig Luigi Gay, een oude rot in het vak uit Napels, die de belangrijkste processen tegen de camorra had geleid. Processen gebaseerd op de verklaringen van maffiabazen en kroongetuigen Carmine Alfieri en Pasquale Galasso.

Binnen het regionaal antimaffiateam was Luigi belast met de georganiseerde misdaad in Napels en omgeving. In eerste instantie dacht men dat de drievoudige moord weer een afrekening binnen het milieu betrof waar Luigi al vanaf het begin onderzoek naar deed. Die dag vroeg Luigi me informatie over een spijtoptant door wie hij de kans kreeg de zaak te heropenen. De reden – legde hij me verbitterd uit – was dat twee eerdere processen om verschillende redenen tot vrijspraak hadden geleid, aangezien ze grotendeels gebaseerd waren op de bekentenissen van een Napolitaanse spijtoptant die naderhand zijn verklaringen weer had ingetrokken.

De spijtoptant over wie Luigi me informatie vroeg was Raffaele Ferrara en die kende ik goed. Hij hoorde bij een clan die werkt voor de Casalesi. Hij was boss in Parete, een dorpie vlak bij Giuliano en Villaricca, dat officieel net bij Caserta hoort. In zijn verklaringen zei hij dat hij een lid van het commando was geweest. De andere spijtoptant, wiens verklaringen Luigi gebruikte om een rechtszaak te openen, was Dario De Simone. Deze man was niet bij de moordaanslag betrokken geweest, maar behoorde wel tot de intimi van de boss van Casal di Principe. Eerlijk gezegd was ik nogal verbaasd toen ik ontdekte dat het bloedbad het werk van de Casalesi was. Niet eens zozeer omdat het me op grond van mijn ervaring onlogisch leek, maar meer omdat het me naar het verleden terugbracht, naar de tijd dat ik er met mijn vrienden uit Giuliano over had gediscussieerd. Iedereen, de rechters inbegrepen, had de clan zwaar onderschat, omdat we niet wisten hoe ver de expansiedrift van de Casalesi inmiddels ging. Wie zoals ik onder de rook van Caserta is opgegroeid, weet sinds jaar en dag van het bestaan van de oppermachtige en gewelddadige camorra, die zijn territorium tot ver over de grenzen in zijn macht houdt. En toch hadden we nooit gedacht dat zij het ook op onze dorpen gemunt hadden.